

„הם נפגשו באותו סרט —
שירת נהג האוטובוס ושריקת הכדורים
לילה בעמק ולילה ליד רמלה...”

זעקי ארץ אהובה!

השעה הרביעית

„טל מלמטה, ולבנה מעל, מבית אלפא ועד נהלל...”
קולו של הנהג מילא את האוטובוס העתיק,
התגבר על טירטור המנוע העיוות. לא ראיתי
כחושך את תווי פניו, רק את הגוש המטושטש
של גופו.

יצאנו מחיפה, והתקרבו לעמק-עמק-עבודה. השנה
הייתה 1934, וחזרתי מביקור קצר אצל הורי בחיפה,
לנהלל. גרתי אצל משפחת איכרים (או באמת קראו להם
איכרים) בשם לוויט — אחת מ־75 המשפחות שגרו, בי
בתים לבנים חד-קומתיים זהים, במעגל מדויק. אבי רצה
או להתיישב בעמק-חפרי, ואני גרתי בינתיים במושב
וסגתי ערכים חלוציים במנות גדולות. הייתי ילד.

האוטובוס — זה היה כלי-רכב מיוחד מאד, חלקו
הקדמי נועד לנוסעים וחלקו האחורי לארגונים, כדים
ובעלי-חיים — עבר את הכפר הערבי, שתושביו עבדו
במחצבות נשר. פה ושם ראינו דמויות ערביות. השלום
שרר בארץ — אבל הערבים היו מפחידים איכשהו. אולי
מפני שהיו שונים כל-כך.

כינינו לבנים לא היה שום מגע. הם היו
עזים אחר, מיסתורי, מעורר חששות סתומים.
לפעמים, בשביל בודד, נתקלנו בערבי בודד על
חמורו. הוא אמר „סעידה” אדיב ולבבי, ואני אמרתי
„סעידה” והחשתי את צעדי.

ליד הבית הבודד בשולי נווה-ישאן, שבו גרו הורי,
התגוררה משפחת בדואים, מכוונסת בעצמה ובדרכיה.

שגם עימה אי-אפשר היה להחליף מילה. לעתים עברה
שם שירת גמלים, וקול בודד שר מנגינה עצובה
ומתמשכת, „באלדיה, באלדיה...”

הנהג שלנו שר. הוא שר תמיד. אריות מתוך אופרות,
שירים רוסיים, ובעיקר שירים חלוציים. הוא היה נהללי,
אך לא חברי-המושב. לכן לא גר באחד מבתי-האבן של
המעגל, אלא בצריף. הוא היה דמות ידועה, לא רק
בנהלל, אלא בכל העמק המערבי.

נהלל של אז — עוני מואיר, ארבעה חרי
דשים של בויז סמוך שנדבק למגפיה-הגומי, ארץ
בעה חרשים של שמש לוחמת, שייכשה את
הגוף ואת הנשמה. לחם עגול שנפרם בצורה רי
סית, הרבה תה עם לימון, זיתים, חלווה. ועבדי
רה מפרכת, מפרכת, מפרכת. פעם בכל כמה
חרשים, הצגה של „הכימה” בבית-העם במרי
כזו המעגל.

נהג המזמר היו בניס. אחד מהם, בן גילי, למד עימי
בכיתה. אני זוכר אותו רק במטושטש.

לימים, כששאר הדמויות של נהלל כבר ניטשטשו בי
זיכרוני, נשארה דמותו של הנהג חיה. גם עתה די לי
לעצום את העיניים, ושוב עולה בזיכרוני הקול השר,
האוטובוס, ריח העמק, באה מנוחה ליגע.

לא ראיתי מאז. כעבור שנים רבות שמעתי שמועה
ששני בניו נפלו במלחמה. איכשהו, זה לא הפתיע אותי.
נופלים ההלכים ראשונים. והיה מובן לי מאליו שבניו

של שבת ילכו ראשונים.
כן, שמו היה שבט, כשם החודש התורפני.
בשבע שערך ראיתו שוב — לראשונה מזה
37 שנים. הוא הופיע מזוי, מעל מכר הפזי
וויזיה, כפרט „מיתרסים”, שהוקרן בתוכנית
„השעה השלישית”.

כפר ליד רמלה

„האמיני יום יבוא, טוב יהיה מבטיח לד...”
איש לא שר. לא היה זמן. ולרבים רעד
הפופיק.

ישבנו על הארץ, כדרכם של חיילים האוגרים כל
קורטוב של מרץ. לקיבוץ גזר הגענו לפני שעה קלה,
מן הבסיס הקרבי שלנו בחולדה. המפקדים התייעצו סביב
פנס־רוח, רכונים על מפות, ודמויותיהם נראו מיפלצתיות
בארץ המהבהב.

התאריך היה 14 במאי 1948. קל לזכור את
היום — אם כי אז לא תפסנו עדיין שזהו תא
ריך היסטורי.

אמנם, שעתיים-שלוש לפני כן שמעו אחדים מאיתנו
(חרוב לא טרחו) בחדר-האוכל של הקבוצה את השידור
מתל-אביב. בן-גוריון הכריז על הקמת המדינה. אבל לא
התרגשנו, כי ההכרזה הייתה רק עניין פורמלי. המדינה
היתה כבר קיימת. היינו רק סקרניים לדעת איך יקראו
לה (השם „ישראל” הפתיע אותנו) ואיך יקראו לצבא
(או עוד קראו לזה „גודדי ההגנה”, ובשידור נאמר, כי
מדומני „כוח המגן”).

אחרי השידור, מיסדר היציאה. בדקו אם לא נשכח
דבר. כל אחד קפץ במקום, כדי לוודא שאינו משמיע
רעש. פלוגה אחרת ערכה מיסדר שני ממול. משום-ה
אני זוכר דווקא את איסר ברסקי, ילד רציני, מתרוצץ
במקום, כדרכו של מפקד חדש. זאת הייתה הפעם האחר-
ונה שראיתי בחיים. הוא נפל כעבור כמה ימים בדרום.
בגזר קיבלנו תידרוך. היה מקובל שכל חייל יידע
בדיוק מה עומד להתרחש. ובכן, מתקפים כפר ליד
רמלה. כוח אחד יבוא מן העורף. לאחר מכן נסתער עליו
אנחנו בטור ממונע (זה היה חידוש). בדרך נציב דווידקה
— כלי עצום ומעורר התפעלות — וגירה כמה פגזים (לא
ידענו את ההבדל בין פגז ופצצה). אחרי הפצצה אדירה
זה, נסתער.

זאת לא הייתה פעולתנו הראשונה, ובעיני עצמנו כבר
היינו עכבר-יחזית קטוחים ומנוסים. גם הפחד של הפעור
לות הראשונות חלף. אבל פה ושם עוד חש מישור תחושה
מזורה בסביבת הקיבה.

מחכים, מחכים, מחכים. הלילה היה חשוך מאד. ארבי
עה לילות אחרי ראש-חודש. השירה זזה בכבודות. נסענו
בשבילי עפר. פעם, דומני, נתקענו ויצאנו מן המכונית
כדי לדחוף אותה. אחר-כך עצרנו. הורדנו את הדווידקה
זחיכינו לבום הגדול, שיפיל את חומות יריחו. אבל
שמענו רק „טיק” קטן. הכלי היה מקולקל.

זה לא מצא חן בעינינו. אולי יש בכפר כח-אוייב
גדול? בלי ההפצצה הכבדה שהיתה בתוכנית, איך יפול
דבר?

קדימה בכביש. יורדים. מחכים. שומעים שריקת הכדור
רים של הכוח השני. מסתערים. מן החשיכה מופיעים
גושי-בתים. אולם אין נפש חיה. התושבים ברחו. כוח
אוייב לא היה.

נכנסנו לבתים, לחפש מזכרות. בכום —
סימונים של בהדה. חפצים זרוקים. אוכל חם.
לפני כמה דקות בלבד היו פה אנשים.

האם חשבנו עליהם? אולי לשנייה. באחד הארוגות
מצאתי תמונות של ערבי עם ילדים. הן עדיין שמורות
אצלי. אבל לא חשבנו על מה שהתרחש בבתים האלה
זה עתה, ולאן נעלמו האיכרים. צדנו את התרנגולות
הצמוקות, כדי להכין לנו קומיץ.

איך ברחו התישבים? שמעתי זאת השבוע,
מפי אשה-פליטה, באותו סרט.

זה לא היה אותו כפר. כפר שכן. אולי אחד מאותם

המלאך שומע את בני הגד (פוד'נוד בול, 1665)